

Monitoringplan zal informatie verschaffen over natuurwinst

Kees Hendriks, IKC N / Alterra

In de tien jaar dat in OBN-kader effectgerichte maatregelen (EGM) worden uitgevoerd, is veel bereikt. In natuurterreinen zijn meer dan 100 bedreigde rode lijstplantensoorten teruggekeerd na het uitvoeren van uiteenlopende maatregelen. Vanuit de betrokken departementen is echter behoefte aan een plan waarmee meer gegevens over de natuurwinst van EGM in beeld kunnen worden gebracht. Het afgelopen jaar is daarom gewerkt aan het opstellen van een monitoringplan waarmee op gestandaardiseerde wijze informatie over de resultaten van EGM wordt verzameld.

In eerste instantie is het doel om informatie te verschaffen aan de betrokken departementen maar wellicht kunnen er later ook beheerdoelen aan worden gekoppeld. Onderzoeksdoelen passen niet in deze monitoring. Het is dus niet de bedoeling om met de monitoring te toetsen of de afzonderlijke maatregelen goed zijn. Dat zal immers in proef- en referentieprojecten moeten worden uitgezocht. Wel kan met het monitoringplan worden getoetst wat het resultaat van programma-onderdeel EGM is. Het plan is tot stand gekomen in samenwerking met vertegenwoordigers van Staatsbosbeheer, Vereniging Natuurmonumenten, de Unie van Bosgroepen, de Unie van Provinciale Landschappen, leden van de deskundigenteams OBN, beleidsmedewerkers en onderzoekers.

foto Friso van der Zee

Geselecteerde beheerders kunnen de monitoring zelf doen of uitbesteden aan een bureau

Wat wordt gemeten?

De meetdoelstelling is uitgewerkt in concreet te monitoren meetvariabelen. Deze variabelen geven een goede indicatie van de toestand van natuurterreinen voor en na het uitvoeren van effectgerichte maatregelen. Daarvoor worden onder andere gegevens opgenomen over doelen rode lijstsoorten, mate van vergrassing, grondwaterpeil, grondwaterkwaliteit, oppervlaktewaterpeil, oppervlaktewaterkwaliteit, bodemkwaliteit, blad-samenstelling van bomen, bos-samenstelling, en fauna. Daarnaast staat het beheerders natuurlijk vrij om naar eigen inzicht aanvullende variabelen op te nemen. Voor een goede monitoring is het allereerst nodig om de uitgangssituatie (nulmeting) vast te leggen. De uitgangssituatie wordt beschreven door opname van de variabelen zoals die in het meet-

protocol zijn aangegeven per ecosysteem en per maatregel. Tevens dienen bij de uitgangssituatie algemene projectgegevens opgegeven te worden. Na vastlegging van de uitgangs-

OBN Nieuwsbrief niet meer in De Levende Natuur

Dit is de laatste keer dat deze OBN Nieuwsbrief zowel in De Levende Natuur als in het Vakblad Natuurbeheer verschijnt. Met ingang van het volgend nummer verschijnt de nieuwsbrief alleen nog maar in het Vakblad Natuurbeheer. Lezers van De Levende Natuur die de OBN Nieuwsbrief graag willen blijven ontvangen, kunnen contact opnemen met mw. M. Leusink, IKC Natuurbeheer, Postbus 30, 6700 AA Wageningen of tel 0317-474926/474822. U krijgt dan voortaan gratis de OBN-nieuwsbrief toegezonden.

Natte bossen

Op 30 november organiseerde het IKC Natuurbeheer een workshop over het herstel van natte bossen. Ongeveer 80 personen uit de wereld van het terreinbeheer en het waterbeheer waren aanwezig. Uit een aantal praktijkgerichte presentaties door onderzoekers bleek dat het herstel van natte bossen weliswaar perspectiefvol is maar dat dit zeer zorgvuldig en 'met beleid' moet gebeuren. Zomaar het waterpeil verhogen in een bos, leidt vaak tot teleurstellingen. Vanuit beheerderszijde werd gemeld dat beheerders veel baat hebben bij regelmatige adviezen van het deskundigenteam. Na de presentaties togen de aanwezigen naar het fraaie Springendal om de resultaten van OBN-maatregelen te kunnen aanschouwen.

OBN-promotiemateriaal

In het kader van het tienjarig bestaan van OBN is een tentoonstelling gemaakt. De tentoonstelling geeft in 18 panelen de doelen en resultaten van het OBN weer, onder andere door een beschrijving van enkele aansprekende voorbeeldprojecten. Daarnaast heeft Luc Enting Productions een korte informatieve video gemaakt over OBN. Zowel de video als de tentoonstelling staan ter beschikking aan iedereen die bezoekers, genodigden, beheerders of andere geïnteresseerden wil laten zien wat het OBN inhoudt. Afspraken over het lenen en gratis gebruik van het promotiemateriaal kunt u maken met mw. M. Leusink, tel 0317-474926/474822.

Vennen

Het IKC Natuurbeheer heeft een korte brochure geproduceerd voor beheerders van vennen. Het is een algemene brochure die beheerders zal prikkelen om OBN-maatregelen in hun vennen te gaan nemen. In februari zal een uitgebreide 'vennen-brochure' verschijnen waarin stap voor stap wordt uitgelegd welke maatregelen effectief zijn in wat voor soort ven. De korte brochure, flyer, is te bestellen bij het IKC Natuurbeheer in Wageningen. Postbus 30, 6700 AA Wageningen of tel 0317-474801 onder vermelding van 'Flyer vennen OBN'.

situatie kan de maatregel worden uitgevoerd. Na uitvoering van de maatregel worden de in de uitgangssituatie vastgelegde variabelen nogmaals gemeten. Voor sommige variabelen is dit al in het eerste jaar nadat de maatregel is uitgevoerd, of soms doorlopend vanaf de nulmeting (bijvoorbeeld grondwaterstanden), en voor andere variabelen is de eerste herhaling pas na enkele jaren.

Te monitoren projecten

Jaarlijks worden ruim 500 OBN-projecten uitgevoerd. Om een globaal overzicht van de resultaten daarvan te krijgen, zal de Directie Natuurbeheer van het ministerie van LNV in samenwerking met het IKC Natuurbeheer en de beheerders een steekproef van ongeveer 10% nemen. Voor doel- en rode lijstsoorten is een intensievere inspanning nodig om een totaalbeeld te krijgen en zullen dan ook in alle projecten gemonitord worden. Om de monitoring praktisch haalbaar en niet te duur te maken, zullen alleen dié rode lijst- en doelsoorten gemonitord worden die terrein gebonden zijn en (relatief) eenvoudig zijn te monitoren. Beheerders wiens project is geselecteerd voor de monitoring zullen zelf de monitoring moeten uitvoeren. Zij kunnen dit uiteraard ook uitbesteden aan een bureau. De kosten van de monitoring worden vergoed volgens van tevoren vastgestelde vergoedingen per uitgevoerde monitoringactiviteit. In principe komen alleen die kosten

in aanmerking voor vergoeding die gemaakt zijn door het uitbesteden van activiteiten. Bij de keuze welke projecten gemonitord gaan worden, spelen een aantal overwegingen een rol:

- De monitoring moet alle eco-systemen omvatten waarop het OBN zich richt en waarin effectgerichte maatregelen worden uitgevoerd.
- De monitoring richt zich op alle autonome maatregelen en een deel van de toetsingsmaatregelen die in een bepaald ecosysteem worden uitgevoerd. Voor zover over toetsingsmaatregelen voldoende kennis aanwezig is om een verantwoorde keuze van meetvariabelen te maken, kan ook deze categorie maatregelen worden meegenomen in de monitoring.
- De selectie van de te monitoren projecten zal gebeuren in overleg met de terreinbeherende instanties. Met de keuze van projecten kan dan afstemming plaatsvinden tussen de wensen vanuit het monitoringprogramma en de plannen van de beheerders.

Voor meer informatie kunt u terecht bij: Kees Hendriks (0317-474253/474941) of Mariëtte Klein (0317-474838). Beheerders die worden geselecteerd krijgen uiteraard vanzelf het meetprotocol toegestuurd. Andere geïnteresseerden kunnen het Monitoringplan OBN 2000 (incl. meetprotocol) of alleen het Meetprotocol 2000 bestellen bij het IKC Natuurbeheer, tel. 0317-474801 o.v.v 'Monitoringplan OBN 2000' of 'Meetprotocol OBN 2000'.

OBN past prima in het beheer van een particulier landgoed

Een groeiend aantal particuliere boseigenaren maakt gebruik van de mogelijkheden die het Overlevingsplan Bos en Natuur hen biedt. Iemand die inmiddels alle ins en outs van de regelingen kent, is jhr mr R.E.W. van Weede. Hij is de eigenaar en bewoner van het landgoed Ampsen, iets ten noorden van het Gelderse plaatsje Lochem. Hij heeft inmiddels fors ingegrepen in zijn zeer gevarieerde bos. Door de werkwijze en manier van aanpak van OBN is Van Weede nu anders naar zijn bos gaan kijken.

Van Weede ontvangt ons in zijn prachtige historische landhuis. Daar blijkt al meteen wat voor een enthousiaste bosbeheerder hij is. Een jaar of tien geleden is hij gepensioneerd en sindsdien steekt hij het grootste deel van zijn tijd in het bosbeheer. 'Daarvoor had ik er weinig tijd voor en achteraf is dat natuurlijk vreselijk jammer. Ik was wel betrokken bij het bosbeheer en heb bijvoorbeeld ook in het bestuur gezeten van de Bosgroep Gelderland maar ik begin nu pas een beetje door te krijgen hoe ik dit bos op mijn manier wil beheren. En ik moet zeggen dat de ervaringen met OBN daar heel veel bij hebben geholpen.' Van Weede heeft een landgoed met daarop ongeveer 300 hectare bos. Vijf jaar geleden is hij begonnen met een eerste inventarisatie voor OBN-maatregelen. Ten eerste zijn overal bodemonsters genomen om de voedingstoestand van het bos in te kunnen schatten. Natuurlijk wist Van Weede ook wel waar het bos het beter of slechter deed. Maar met het in kaart brengen van de hoeveelheid voedingsstoffen wist Van Weede nu pas waar de bodemgesteldheid een mogelijke oorzaak kon zijn van een slechtere opstand. Hoewel de monsters uitwezen dat er bijna overal sprake was van te

veel stikstof en dus te weinig fosfaat en kali, heeft Van Weede vooralsnog slechts op een paar plaatsen bij wijze van proef bemest.

Nieuwe zienswijze

'Vervolgens zijn we gaan kijken waar extra maatregelen nodig waren. Op veel plekken stond het bos er prima bij maar sommige opstanden waren zwaar aan dunning toe. Het was voor mij helemaal nieuw om bij de dunning vooral te kijken naar de beste toekomstbomen. We zijn toen samen met de mensen van de Bosgroep door het bos gelopen en gekeken welke bomen de beste kansen hebben, de toekomstbomen, en wie hun grootste concurrenten zijn. Deze worden weggehaald zodat er uiteindelijk 100 tot 120 toekomstbomen per hectare overblijven. Die zienswijze is een geweldige steun in de rug voor de beheer-

vallen. In een aantal opstanden vallen de bomen buiten de leeftijdsgrenzen die OBN aanhoudt. Desondanks is daar ook dunning nodig maar die voer ik tegenwoordig dus volgens dezelfde richtlijnen uit.'

Groepsgewijs

Helaas waren een aantal andere opstanden er zo slecht aan toe dat volgens Van Weede rigoureuze kap de enige oplossing was. Met name de fijnsparopstanden waren na 40 jaar 'langzaam maar zeker aan het aftaaien.' Van Weede heeft er voor gekozen om de grotere fijnsparopstanden niet in een keer te vellen maar de omvorming bij gedeelten te doen. Elk jaar wil hij hooguit een paar opstanden aanpakken. 'Ik houd er niet van om grote kale vlakten te hebben en de mensen die hier op het landgoed wandelen of fietsen natuurlijk ook niet. We zijn daarom begonnen met stukken die

foto Gerard Grimberg

Als landgoedeigenaar wil ik naast de productiebelangen ook nog meer belangen dienen dan alleen de natuur.

der, het is een nieuwe manier van kijken met duidelijke richtlijnen. Daarvoor werd de aandacht veel meer gespreid en werden meer, maar over het algemeen dunnere bomen gekapt. Ik merk dat deze OBN-werkwijze perfect loopt en naadloos past in het beheer van de opstanden die buiten OBN

niet groter waren dan een halve tot een hele hectare. Dat heeft natuurlijk ook te maken met voorzichtigheid, je wilt eerst goed weten hoe het gaat en wat het oplevert. Door het kleinschalig aan te pakken, zal het je nooit hele grote problemen opleveren.' Het eerste perceel dat Van Weede

colofon

De Nieuwsbrief OBN verschijnt tenminste vier maal per jaar als bijlage in het Vakblad Natuurbeheer en in De Levende Natuur. De nieuwsbrief is ook los verkrijgbaar! Losse nummers kunt u aanvragen bij het IKC Natuurbeheer.

Redactie-adres
IKC Natuurbeheer,
Postbus 30
6700 AA Wageningen
t 0317-474823
f 0317-427561
Redactie
Geert van Duinhoven
Vormgeving
Grafisch Atelier Wageningen

Voor inhoudelijke vragen over OBN kunt u zich wenden tot een van de deskundigenteams:

Bossen
prof. dr. J. J. Fanta
t 0318-471243
Natte schraallanden
drs. A.J.M. Jansen,
t 030-6069585
Hoogveen
prof. dr. M. Schouten,
t 030-6926323
Droge duinen en stuifzanden
dr. A.M. Kooijman,
t 020-5257451
Fauna
ir. D. Bal,
t 0317-474829
Droge en vochtige schraallanden, heide en kalkgraslanden
dr. R. Bobbink,
t 030-2536852
Zwakgebufferde oppervlaktewateren
dr. J.G.M. Roelofs,
t 024-3652340
Contactpersoon programma OBN-Kennis
drs. M. Klein
t 0317-474838

foto Gerard Grimberg

Achteraf heeft Van Weede spijt dat hij de eik en lariks niet wat meer groepsgewijs gemengd heeft.

heeft geveld, is nu weer ingeplant met eik en lariks. Vooraan staat eerst een vijf meter brede strook eiken, daarachter de lariks. Nu achteraf heeft hij een beetje spijt dat hij niet wat meer groepsgewijs gemengd heeft. 'Ik dacht dat het wel aardig zou zijn om vanaf het pad alleen maar eiken te zien en ik was bang dat de lariks de eik misschien zou wegconcurreren. Inmiddels heb ik geleerd dat je voor het bereiken van een gemengde opstand met zijn visuele aantrekkelijke kanten het beste groepsgewijs gemengd kunt aanplanten. Al doende leer je wat de beste oplossingen zijn.'

Culinair

Een paar percelen verder heeft hij de fijnspar vervangen door alleen grove den. De gevelde opstand is geen rechthoek maar een beetje grillig van vorm en rondom staan nog hoge fijnsparren. 'Voor mij hoeft niet alles meteen weg. Voor mij telt zeker ook hoe het landgoed er uit ziet. Ik vind dat ik op deze manier een paar aardige doorkijkjes heb gecreëerd. Als landgoedeigenaar wil ik naast de productiebelangen ook nog meer belangen dienen dan alleen de natuur. De natuur is heel belangrijk maar ik wil ook een rendabel bos dat er aantrekkelijk uit ziet. Mensen vragen mij ook wel eens waarom ik toch moeflons heb lopen op een stuk natte heide.

Ik moet zeggen dat het me tegenvalt in hoeverre de moeflons het buntgras tegen houden maar ik vind het gewoon leuk om te proberen en ik vind moeflons vooral verschrikkelijk lekker! Ik vind het een belangrijk deel van de charme van dit landgoed dat je er veel culinairs uit kunt halen.' Overigens heeft Van Weede onlangs in navolging van het Gelders Landschap een deel van deze heide in het kader van OBN afgeplagd. Van Weede heeft behalve OBN-subsidie voor zijn bos ook nog gedacht om het enige ven van het landgoed op te schonen in het kader van OBN. Helaas bleek dat 150 jaar jacht op eenden zijn sporen had nagelaten. Bij een eerste inventarisatie bleek dat het ven zwaar vervuild is met lood. OBN kent geen subsidies toe als die vervuiling boven bepaalde normen komt. 'Jammer dat dit milieuprobleem niet opgelost kan worden. Ik had graag een schoon ven gehad.'

Geert van Duinhoven